

Navrhované změny na pracovním trhu v souvislosti s novelami zákona o zaměstnanosti a dalších zákonů

Motto navrhovaných změn:

„Ten, kdo pracuje, se musí mít lépe, než ten, kdo nepracuje.“

„Ten, kdo se snaží, se musí mít lépe, než ten, kdo je pasivní.“

„Rychleji vyřešit životní situaci se vyplatí.“

Současná situace na trhu práce přináší některé problémy, na které dnes platné zákony dostatečně nereagují. Některé z těchto problémů byly již řešeny dílčí novelou zákona o zaměstnanosti, která platí od začátku letošního roku. Jde například o neposkytnutí podpory uchazečům o zaměstnání, kteří porušili pracovní povinnosti zvláště hrubým způsobem, nebo o zpřísnění postihu výkonu nelegální práce.

V souladu s Programovým prohlášením vlády navrhujeme další změny, a to především v oblasti politiky zaměstnanosti. Tato opatření, zejména při poskytování podpory uchazečům o zaměstnání, chceme úzce provázat se systémem pomoci v hmotné nouzi. Chceme zavést jasná a srozumitelná pravidla aktivní politiky zaměstnanosti, která budou směřována k těm, kdo jsou na trhu práce znevýhodněni.

Ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas k tomu uvádí: ***„Naším cílem je zvýšit motivaci lidí k rychlé změně jejich nepříznivé sociální situace pomocí opětovného začlenění na trh práce. Chceme zabránit jejich nedůvodnému setrvání v systémech sociální ochrany. Zároveň chceme řešit situaci na pracovním trhu, kde je rekordní počet volných pracovních míst, a řadě firem se nedostávají potřební zaměstnanci.“***

I. Zákon o zaměstnanosti

Zprostředkování zaměstnání, individuální akční plány

Všem uchazečům o zaměstnání bude umožněno požádat úřad práce o vypracování **individuálního akčního plánu** na podporu jejich uplatnění na trhu práce. Úřadu práce je nově stanovena povinnost vypracovat individuální akční plán všem uchazečům o zaměstnání, kteří jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání **déle než 5 měsíců**. Uchazeči o zaměstnání se zároveň rozšiřuje

povinnost poskytovat úřadu práce součinnost nejen při vypracování individuálního akčního plánu, ale i při jeho aktualizaci a vyhodnocování.

V této souvislosti se také **zprísňuje ustanovení umožňující vyřadit uchazeče o zaměstnání**, který bez vážných důvodů nesplní výše uvedené povinnosti, z evidence uchazečů o zaměstnání. Stejně tak bude moci být z evidence uchazečů o zaměstnání vyřazen ten, kdo po 5 měsících vedení v této evidenci odmítne bez vážných důvodů nabízenou rekvalifikaci.

Dále navrhuje, aby s ohledem na situaci na trhu práce nebyli za skupinu znevýhodněnou na trhu práce již nadále považováni absolventi vysokých škol a mladí lidé do 25 let věku, ale aby se zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání věnovala jen mladým lidem do 20 let věku.

Podpora v nezaměstnanosti

Navrhujeme změnu kritéria pro splnění podmínky 12 měsíců zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti pro vznik nároku na podporu v nezaměstnanosti, a to na dobu důchodového pojištění uchazeče o zaměstnání.

Současně navrhuje i změnu procentní sazby poskytování podpory v nezaměstnanosti a sní související zkrácení podpůrčí doby, po kterou je poskytována. Po dobu **prvních dvou měsíců** bude poskytována podpora v nezaměstnanosti **ve výši 65 %** průměrného měsíčního výdělku dosaženého v posledním zaměstnání, po dobu **dalších dvou měsíců ve výši 50 %** a po **zbytek podpůrčí doby ve výši 45 %** (dnes platí, že první tři měsíce je 50 % a po zbytek podpůrčí doby 45 %). **Podpůrčí doba se zkracuje o 1 měsíc**. To znamená, že do 50 let bude činit 5 měsíců, mezi 50 – 55 lety 8 měsíců a nad 55 let 11 měsíců. Tato opatření by měla lépe motivovat uchazeče o zaměstnání, aby se v co možná nejkratší době opětovně začlenili na trh práce.

Dále navrhuje, aby podpora v nezaměstnanosti **nebyla přiznána uchazeči o zaměstnání, který v posledních šesti měsících před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání bez vážných důvodů opakovaně, tj. nejméně dvakrát, sám ukončil vhodné zaměstnání**, které mu zprostředkoval úřad práce. Jedná se o opatření, kterým má být zabráněno účelovým nástupům do zprostředkovaného zaměstnání a jejich opakovanému ukončování bez vážných důvodů jenom proto, aby uchazeč o zaměstnání vykazoval součinnost s úřadem práce.

Zpřísnění postihu nelegální práce

Navrhujeme **zvýšení pokuty** za umožnění výkonu nelegální práce, a to ze 2 mil. Kč na **5 mil. Kč**. Důvodem je skutečnost, že nelegální práce je jevem s vysokou společenskou nebezpečností. Fyzické osoby, které nelegální práci vykonávají, nejsou za tuto práci odměňovány odpovídající mzdou, pracují velice často v nevyhovujících pracovních podmínkách a v rozsahu překračujícím stanovenou týdenní pracovní dobu. Poznatky z praxe ukázaly, že maximální možná výše pokuty 2 miliony Kč není dostatečným preventivním opatřením před nelegálním jednáním.

Zelené karty

Do novely zákona o zaměstnanosti byl rovněž zapracován projekt tzv. „Zelených karet. Novelou zákona o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, bude zaveden nový druh povolení k dlouhodobému pobytu cizinců na území České republiky za účelem zaměstnání ve zvláštních případech, tzv. „zelená karta“.

Zelená karta bude mít tzv. duální charakter, tzn., že se bude jednat **zároveň o povolení k zaměstnání i o povolení k pobytu**. Smyslem této úpravy je **odstranění nadbytečných administrativních překážek** bránících operativnímu přístupu cizinců na trh práce v profesích, které nejsou **v době 30 dnů** od nahlášení volného pracovního místa úřadu práce obsazena českým občanem, občanem jiného členského státu EU nebo jejich rodinnými příslušníky. K tomuto účelu povede Ministerstvo práce a sociálních věcí **centrální evidenci volných pracovních míst** obsaditelných držiteli zelené karty. Potřebná data budou do této evidence se souhlasem zaměstnavatele automaticky přenášena z evidence všech volných pracovních míst po 30 dnech od jejich nahlášení, a dále volná pracovní místa označená Ministerstvem průmyslu a obchodu jako místa vhodná pro klíčový personál.

II. Změny zákona o pomoci v hmotné nouzi

Motto platí i pro změny v systému pomoci v hmotné nouzi:

„Ten, kdo pracuje, se musí mít lépe, než ten, kdo nepracuje (vyjádřeno např. výhodnějším zápočtem příjmu z výdělečné činnosti).“

„Ten, kdo se snaží, se musí mít lépe, než ten, kdo je pasivní (vyjádřeno zvýhodněnou částkou živobytí u osob, které rozvíjejí své pracovní návyky a pracovní potenciál např. vykonáváním dobrovolnické služby).“

„Rychleji vyřešit životní situaci se vyplatí (osoby pobírající příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců získají vyšší dávku pouze tehdy, jsou-li velmi aktivní).“

Zákon o pomoci v hmotné nouzi upravuje poskytování pomoci prostřednictvím dávek osobám, které nemají dostatečné prostředky k získání obživy a tyto prostředky si nemohou z objektivních důvodů zvýšit.

Navrhované změny se týkají především dvou oblastí, a to výše příspěvku na živobytí a způsobů výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi. Návrh stanovuje odlišná pravidla pro stanovení částky živobytí u osob, které pobírají příspěvek na živobytí méně než 6 měsíců a více než 6 měsíců. Společně s novelizací zákona o dobrovolnické službě rozšiřuje možnosti příjemců dávek, resp. osob v hmotné nouzi, vymanit se z nepříznivé situace, popř. obdržet dávku pomoci v hmotné nouzi ve vyšší částce než člověk, který je méně aktivní.

Zároveň se stanovují jednoznačnější pravidla pro stanovení formy, v jaké bude dávka pomoci v hmotné nouzi poskytována. Účelem je zabránit užití dávky k jinému účelu, než ke kterému má sloužit. Současně se posiluje ochrana bydlení osob, a to výslovnou povinností ustanovit zvláštního příjemce v případech, kdy by hrozila ztráta bydlení v důsledku nedodržování platební disciplíny.

Výše příspěvku na živobytí

Smyslem úprav je bonifikovat (zvýhodnit) osoby,

- které se skutečně snaží zvýšit si příjem vlastní prací, tedy pracují na „běžném trhu práce“ či v rámci institutů aktivní politiky zaměstnanosti – vykonávají veřejně prospěšné práce či krátkodobé zaměstnání
- nebo které se snaží uchovat si, popř. rozvinout své pracovní návyky a pracovní potenciál a vykonávají určité činnosti v rámci dobrovolnické služby.

Navrhujeme stanovit částky živobytí a v návaznosti na to i výši příspěvku na živobytí podle toho, zda osoba pobírá tuto dávku krátkodobě (tj. do 6 měsíců) nebo dlouhodobě (déle než 6 měsíců). Změny se týkají převážně osob, které si musejí zvyšovat příjem vlastní prací a vztahují se k době, kdy takový člověk pobírá příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců.

Navrhujeme, aby **částka živobytí osob**, které budou pobírat příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců a musejí si zvyšovat příjem vlastní prací, přitom nejsou účastny „běžného trhu práce“ či programů aktivní politiky zaměstnanosti, a které:

- **vykonávají** dobrovolnickou službu v rozsahu **alespoň 30 hodin** měsíčně, odpovídala částce životního minima zvýšené o polovinu rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem,
- **vykonávají** dobrovolnickou službu v rozsahu **alespoň 20 hodin** měsíčně, odpovídala částce životního minima,
- **nevykonávají** dobrovolnickou službu alespoň v rozsahu **20 hodin** měsíčně, odpovídala výši existenčního minima.

Pro tyto účely se **rozšiřují možnosti, za kterých osoby mohou vykonávat dobrovolnickou službu** (změna zákona o dobrovolnické službě). Dobrovolnickou službu za výrazně zjednodušených podmínek budou moci organizovat i obce. Tato služba bude spočívat v pomoci obci v záležitostech, které jsou v jejím zájmu, jako je např. zlepšování životního prostředí, udržování čistoty a pomoc v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče.

Způsob výplaty dávky

Způsob výplaty dávky pomoci v hmotné nouzi určuje plátce dávky. Návrh stanoví pravidla pro plátce dávky, která musí brát v úvahu při zvažování, zda bude **dávka pomoci v hmotné nouzi vyplacena v hotovosti, na účet, ve formě poukázky** apod. Plátce dávky bude muset zvažovat schopnosti a možnosti osoby v hmotné nouzi s dávkou hospodařit a využít ji k účelu, ke kterému byla poskytnuta.

Kromě pravidel pro řešení běžných případů navrhujeme zpřesnění situací, v nichž je plátce dávky povinen **ustanovit zvláštního příjemce** (z ochranných či sankčních důvodů). Pokud by hrozila ztráta bydlení, musí plátce dávky stanovit vždy zvláštního příjemce. Aby se cíl podařilo naplnit prohlubuje se spolupráce mezi orgány poskytujícími dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky státní sociální podpory.

Příloha – modelové situace

I. Vybrané modelové situace související se změnami zákona o zaměstnanosti

Individuální akční plán

Uchazeč o zaměstnání byl zařazen do evidence uchazečů. Po pěti měsících evidence mu úřad práce vypracuje individuální akční plán směřující k lepší možnosti uplatnění na trhu práce. Pokud se uchazeč o zaměstnání odmítne podílet na jeho vypracování, bude z evidence uchazečů o zaměstnání vyřazen.

Výše podpory v nezaměstnanosti

Uchazeči o zaměstnání, který měl v posledním zaměstnání průměrný čistý měsíční výdělek 14 529 Kč, bude náležet podpora v nezaměstnanosti po dobu prvních dvou měsíců ve výši 9 444 Kč měsíčně, tj. o 2 179 Kč vyšší než podle současné právní úpravy. Třetí měsíc bude mít podporu v nezaměstnanosti stejnou jako doposud, čtvrtý měsíc bude mít podle nové úpravy podporu ve výši 7 265 Kč, tj. vyšší už jen o 726 Kč, a po zbytek podpůrní doby bude mít výši podpory opět stejnou jako nyní.

Opakované ukončení zaměstnání

Uchazeč o zaměstnání nastoupil do vhodného zaměstnání zprostředkovaného úřadem práce 1. února. Ve zkušební době ho bez vážných důvodů 17. února ukončil. Zaevidoval se opět na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a byla mu přiznána podpora v nezaměstnanosti. Úřad práce mu znovu zprostředkoval vhodné zaměstnání, do kterého nastoupil 1. dubna. Tento pracovní poměr rozvázal k 30. červnu opět bez vážných důvodů. V následující evidenci uchazečů o zaměstnání od 3. července mu nebude podpora v nezaměstnanosti již náležet.

Zelené karty

Cizinec, který bude mít zájem o zaměstnání v České republice, si na internetu v seznamu pracovních míst vhodných pro držitele zelené karty vyhledá místo, které by mu vyhovovalo. Na zastupitelském úřadu České republiky požádá o vydání zelené karty na konkrétní pracovní místo. K žádosti bude muset mimo jiné doložit, že splňuje požadované kvalifikační předpoklady. Jeho žádost bude postoupena Ministerstvu vnitra, které o vydání zelené karty rozhodne do 30 dnů. Cizinec poté do 14 dnů obdrží vstupní vízum k převzetí zelené karty, zelenou kartu si na území České republiky převezme a může nastoupit do zaměstnání. Oproti dosavadnímu stavu mu odpadne jednání s úřadem práce o vydání povolení k zaměstnání.

II. Vybrané modelové situace související se změnami zákona o pomoci v hmotné nouzi (fungování příspěvku na živobytí s ohledem na podmínku zvýšení příjmu vlastní prací)

Rámcové fungování změn, které jsou navrhovány v souvislosti se změnou zákona o zaměstnanosti, a které se týkají výše příspěvku na živobytí v návaznosti na dobu jeho pobírání a míry aktivity osoby změnit svoji nepříznivou sociální situaci, lze demonstrovat na příkladu níže uvedené osoby. Její chování se bude lišit a podle toho se bude lišit i výše pomoci, kterou získá prostřednictvím příspěvku na živobytí.

VÝCHOZÍ SITUACE:

Pan Novák, 35 let, žije sám (není společně posuzován s žádnou osobou), je nezaměstnaný, vedený v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Odmítnutí zaměstnání

Panu Novákovi vypršel nárok na podporu v nezaměstnanosti (úřad práce), pobírá příspěvek na živobytí (pověřený obecní úřad) ve výši 3 126 Kč. Výše příspěvku na živobytí byla stanovena ve výši rozdílu mezi jeho příjmem (neměl žádný) a částkou živobytí, které v dané situaci bylo ve výši životního minima. Úřad práce nabídl panu Novákovi výkon krátkodobého zaměstnání, ale ten tuto možnost bez vážného důvodu odmítl (např. v měsíci únoru). Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví, že osoba, která bez vážných důvodů odmítne vykonávat krátkodobé zaměstnání, není osobou v hmotné nouzi. Příspěvek na živobytí bude panu Novákovi odejmut. Osobou v hmotné nouzi se stane nejdříve po uplynutí 3 měsíců následujících po měsíci, v němž krátkodobé zaměstnání odmítl (v daném případě v červnu).

Aktivní hledání zaměstnání

Pan Novák nalezne zaměstnání, jeho příjem není vysoký, protože zaměstnání, které bylo jediné dostupné, je pouze na částečný úvazek. I nadále hledá lepší zaměstnání. Příjem z výdělečné činnosti pro účely příspěvku na živobytí bude započten jen ze 70 %. V případě čistého příjmu ve výši 5 000 Kč by bylo započteno pouze 3 500 Kč, z této částky budou odečteny rovněž náklady na bydlení ve výši 1 050 Kč. Jiný příjem pan Novák nemá. Kromě výhodnějšího zápočtu příjmu bude ve výši dávky pozitivně zohledněno to, že se snaží nalézt lépe placené zaměstnání (např. na plný úvazek) apod. Výše příspěvku na živobytí bude ve výši rozdílu mezi příjmem pana Nováka (2 450 Kč) a jeho živobytím (3 126 Kč), tj. 676 Kč. Spolu s jeho příjmem ve výši 5 000 Kč tak získá čistý příjem 5 676 Kč. Odečteme-li z této částky náklady na bydlení, v předpokládané výši 1 050 Kč, čistý příjem na živobytí získá ve výši 4 626 Kč.

Vykonávání dobrovolnické služby

Panu Novákovi vypršel nárok na podporu v nezaměstnanosti od úřadu práce a 6 měsíců pobírá příspěvek na živobytí. V posledním měsíci byla výše příspěvku 3 126 Kč. Jiný příjem nemá. Od následujícího (sedmého) měsíce začne pobírat příspěvek na živobytí ve výši 2 020 Kč (který se rovná částce existenčního minima). Po uplynutí dvou měsíců, v nichž pan Novák pobíral příspěvek na živobytí v této výši (2 020 Kč), začne vykonávat dobrovolnickou službu pro obec. V prvním měsíci tuto službu vykonával 22 hodin (odklízel sněh) a proto v tomto měsíci se mu příspěvek na živobytí zvýší na 3 126 Kč (životní minimum).

V dalším měsíci provede jarní úklid v obci a pomůže při odstraňování následků vichřice, která obec postihla, a celkově takto vykonává dobrovolnickou službu 32 hodin. Výkon dobrovolnické služby pro obec se pozitivně odrazí ve výši příspěvku na živobytí, který se mu dále zvýší na 3 679 Kč. Pan Novák díky své aktivitě pro obec získá příspěvek na živobytí o 1 659 Kč vyšší, než v měsíci, ve kterém nevykonává dobrovolnickou službu nebo jinou práci.

Pokud pan Novák v některém z dalších měsíců přestane vykonávat dobrovolnickou službu, hledá si zaměstnání, avšak není úspěšný, bude pobírat příspěvek na živobytí ve výši 2 020 Kč a v dalších měsících, podle rozsahu své „pracovní aktivity a dobrovolnické služby“ se mu výše příspěvku na živobytí zvýší buď na částku životního minima nebo i výše.

Jiří Sezemský
vedoucí oddělení styků s veřejností MPSV